

Το «άβατον» του Αγίου Όρους

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιον Όρος](#)

1.Ο όρος «άβατον» γενικώς

Θεμελιώδης έκφραση της μοναχικής υποσχέσεως που δίνει κάθε μοναχός και μοναχή της Ορθόδοξης Εκκλησίας κατά την κουρά του είναι και η υπόσχεση της σαρκικής εγκράτειας, της παρθενίας. Από τη συνθήκη αυτή απορρέει σειρά εκδηλώσεων και συνεπειών που συνήθως παρουσιάζονται με τον όρο άβατο.

Στο άβατο, με την ευρεία έννοια του όρου, περιλαμβάνονται πιο αναλυτικά η απαγόρευση εισόδου και διαμονής σε γυναικεία μονή ανδρών και σε ανδρική μονή γυναικών, η απαγόρευση και διαμονή στις ανδρικές μονές ευνούχων και παιδιών, η απαγόρευση διατηρήσεως στις ανδρικές μονές ζώων θηλυκού γένους, η απαγόρευση εξόδου από τη μονή μοναχού ή μοναχής χωρίς σοβαρό λόγο και άδεια του ηγουμένου και η απαγόρευση συστάσεως αδελφοποιίας και συντεκνίας και αναλήψεως επιτροπείας.

Ειδικώς η απαγόρευση εισόδου και διαμονής σε γυναικεία μονή ανδρών και σε ανδρική μονή γυναικών, το άβατο δηλαδή με τη στενή του όρου έννοια, είναι πολύ παλαιά και απορρέει από αυτή την ίδια την ουσία της μοναστικής κινήσεως, αφού στην εγκατάλειψη κάθε υλικής απολαύσεως των πρώτων αναχωρητών περιλαμβανόταν και η γενετήσια αποχή με την πιο πλατιά έννοια του ορού.

Έτσι η αρχή αυτή του αβάτου απαντά ήδη στους κανόνες των πατέρων της Εκκλησίας. του Μ. Αντωνίου, του Παχωμίου και του Μ. Βασιλείου με τη μορφή της απαγορεύσεως της επικοινωνίας μεταξύ των δύο φύλων και στις εξαιρετικές εκείνες περιπτώσεις που κάτι τέτοιο επιτρεπόταν ή ήταν αναπόφευκτο, της εξασφαλίσεως μίας ασκανδάλιστης συναντήσεως.

Η απαγόρευση αυτή βρήκε την οριστική της έκφραση στη νομοθεσία του αυτοκράτορα Ιουστινιανού. Η Νεαρά 133, του έτους 539, απαγόρευσε την είσοδο

σε μονή προσώπων του άλλου φύλου, ακόμη και νεκρών για ταφή. Τη ρύθμιση αυτή της Νεαράς νομοθεσίας του Αυτοκράτορα Ιουστινιανού επανέλαβαν, χωρίς να αλλάξουν ή να προσθέσουν τίποτε, τα μεταγενέστερα κωδικοποιητικά και συμπληρωματικά έργα.

Πολύ αργότερα ασχολήθηκε με το θέμα του αβάτου σε πρόσωπα του άλλου φύλου και η εκκλησιαστική νομοθεσία. Ο κανόνας 47 της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου του 692 όρισε να μην διανυκτερεύει ούτε γυναίκα σε ανδρικό μοναστήρι ούτε άνδρας σε γυναικείο, ενώ, ένα σχεδόν αιώνα αργότερα, ο κανόνας 18 της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου, του 787, απαγόρευσε όχι μόνο τη διανυκτέρευση, αλλά συνολικώς την παραμονή γυναικών σε επισκοπεία και σε μοναστήρια.

Η βασική λοιπόν γραμμή που κρατούσε στην επίσημη νομοθεσία, την εκκλησιαστική και την πολιτειακή, στο Βυζάντιο, παρά τις περιπτώσεις εκείνες που τη διασπούσαν, ήταν η καθιέρωση του αβάτου με τη μορφή μίας αμφίδρομης απαγορεύσεως σύμφωνα με την οποία ούτε γυναίκες μπορούσαν να μπουν και να μείνουν σε ανδρικό μοναστήρι ούτε άνδρες σε γυναικείο. Η απαγόρευση αυτή ήταν καθολική, αφού κάλυπτε τόσο τους νεκρούς, όσο και πολύ περισσότερο τους ζωντανούς, και όχι μόνο τους επισκέπτες, αλλά και ειδικές ομάδες προσώπων για τα οποία θα μπορούσε κανένας να σκεφθεί μία εξαίρεση, τους συγγενείς των μοναχών και των μοναστριών που ανήκαν στο άλλο φύλο, αλλά και τους ιερείς, ψάλτες, προμηθευτές κ.λπ. προκειμένου για τις γυναικείες μονές.

Την αυστηρή αυτή αρχή υιοθετούν και υπογραμμίζουν και όλα σχεδόν τα μοναστηριακά τυπικά, που θέλουν κάθε μονή «αμίατον», «αδιόδευτον», «ακατόπτειτον» σε πρόσωπα του άλλου φύλου. Κατά κανόνα ο συντάκτης κάθε τυπικού περιορίζεται στη μονή στην οποία αναφέρεται το τυπικό. Για τις γυναικείες μονές τονίζεται η απαγόρευση εισόδου και διαμονής σε αυτές ανδρών, για τις ανδρικές διατυπώνεται η απαγόρευση εισόδου και διαμονής σε αυτές γυναικών.

Πέρα όμως από τη διατύπωση της γενικής αρχής που σε ορισμένα τυπικά συνοδεύεται με την απειλή συγκεκριμένων ποινών σε περίπτωση παραβιάσεως της, οι συντάκτες των τυπικών χρωματίζουν την απαγόρευση του «αβάτου» και με άλλες λεπτομέρειες χρήσιμες για την καλύτερη κατανόηση της εφαρμογής του θεσμού στην πράξη. Έτσι λ.χ. το Τυπικό του Πακουριανού (1083) επεκτείνει την αρχή και απαγορεύει να κατοικήσει ανδρόγυνο κοντά στη μονή· το Τυπικό της Μονής Κεχαριτωμένης (1118) αποκλείει ρητώς και στους ψάλτες την είσοδο στη (γυναικεία) μονή.

Την αρχή αυτή, του «αβάτου», ακολουθούν πιστώς και ανεξαιρέτως οι Μονές του

Αγίου Όρους, ήδη από την ίδρυσή τους.

2. Συνταγματικότητας του «αβάτου» του Αγίου Όρους

Μία πρώτη και Επιπόλαιη προσέγγιση θα έβλεπε μία αντίθεση της απαγορεύσεις εισόδου γυναικών στην περιοχή του Αγίου Όρους στην αρχή της ισότητας και έναν περιορισμό της προσωπικής ελευθερίας.

Η αρχή της ισότητας, που κατοχυρώνεται με το άρθρο 4 του Συντάγματος, υποχρεώνει τον νομοθέτη να μεταχειρίζεται κατά ίσο ή ομοιόμορφο τρόπο όλους τους Έλληνες πολίτες που βρίσκονται κάτω από τις αυτές ή παρόμοιες συνθήκες και απαγορεύει την κατ' εξαίρεσιν από τον γενικό κανόνα ευνοϊκότερη ή δυσμενέστερη μεταχείρισή τους. Δεν αποκλείει όμως η αρχή της ισότητας τη διαφορετική νομοθετική ρύθμιση ανόμοιων ή διαφορετικών περιπτώσεων ή περιπτώσεων που τελούν κάτω από διαφορετικές ή ειδικές συνθήκες. Στις περιπτώσεις αυτές, αντιθέτως, επιβάλλεται η διαφορετική μεταχείριση διότι διάφοροι ειδικοί λόγοι, κοινωνικοί, οικονομικοί, θρησκευτικοί κ.ο.κ. δικαιολογούν απόλυτα τη διαφορετική μεταχείριση, αρκεί η διαφορετική αυτή μεταχείριση να γίνεται εξ αντικειμένου και να στηρίζεται σε γενικά και απρόσωπα κριτήρια.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με το άβατο. Απαγορεύεται η είσοδος γυναικών στο Άγιον Όρος, όλων των γυναικών, χωρίς εξαίρεση. Προσβολή της αρχής της ισότητας θα μπορούσε να δημιουργηθεί, αν επιτρεπόταν η είσοδος ορισμένων μόνον κατηγοριών γυναικών ή όσων γυναικών πληρούσαν κάποια ειδικά κριτήρια.

Αλλά και η προσωπική ελευθερία, που είναι σύμφωνα με το αρθρ. 5 § 3 τού Συντάγματος απαραβίαστη, δεν είναι απεριόριστη. Ρητώς αναφέρει το Σύνταγμα ότι η ελευθερία της κυκλοφορίας μπορεί να περιοριστεί, όταν και όπως ο νόμος ορίζει.

Όπως λοιπόν κανείς δεν διανοήθηκε να αμφισβητήσει τη συνταγματικότητα άλλων περιορισμών στην ελεύθερη διακίνηση των προσώπων, όπως λ.χ. την απαγόρευση εισόδου σε περιοχή στρατιωτικής σημασίας, ή την απαγόρευση θήρας ή αλιείας σε ορισμένες περιοχές ή για ορισμένες εποχές, κ.ο.κ., έτσι και στην περίπτωση του αβάτου, για την ταυτότητα του νομικού λόγου, δεν τίθεται ζήτημα παραβιάσεως του Συντάγματος.

3. Άγιον Όρος και Ευρωπαϊκή Ένωση

Κατά πόσο η ένταξη της Ελλάδος στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες θίγει την προνομιακή θέση του Αγίου Όρους και ασφαλώς και την αρχή του αβάτου;

Σκοπός της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξεως (που υπογράφηκε στο Λουξεμβούργο και τη Χάγη το Φεβρουάριο 1986) ήταν η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, μιας Ευρώπης χωρίς σύνορα, μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1992. Η εσωτερική αυτή αγορά περιλαμβάνει ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των υπηρεσιών, των εμπορευμάτων και των κεφαλαίων,

Το συνταγματικώς κατοχυρωμένο αρχαίο προνομιακό καθεστώς του Αγίου Όρους παρουσιάζει ιδιαιτερότητες, που είναι προφανές ότι αντιστρατεύονται το ενιαίο κοινοτικό νομικό καθεστώς. Όπως η απαγόρευση εγκαταστάσεως στο Άγιο Όρος ετεροδόξων η σχισματικών, κατ' επέκταση δε και αλλοθρήσκων· η απαγόρευση εισόδου στο Άγιο Όρος γυναικών κ.ο.κ. Είναι αναμφισβήτητο ότι τέτοιες διατάξεις έρχονται σε ευθεία αντίθεση με τα δικαιώματα της ελεύθερης εγκαταστάσεως, ελεύθερης κυκλοφορίας και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, που αποτελούν ακρογωνιαίους λίθους του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου.

Συνολική ουσιαστικώς αντιμετώπιση του προβλήματος επιχειρεί η Κοινή Δήλωση περί του Αγίου Όρους, που υπέγραψαν τα συμβαλλόμενα μέρη, δηλαδή τα εννέα τότε κράτη-μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η οποία προσαρτήθηκε στην Τελική Πράξη της 29ης Μαΐου 1979 περί προσχωρήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Το κείμενο αυτό διαλαμβάνει τα εξής:

Κοινή Δήλωση περί του Αγίου Όρους.

Αναγνωρίζοντας ότι το ειδικό καθεστώς το οποίο έχει παραχωρηθεί στο Άγιο Όρος, όπως τούτο είναι εγγυημένο από το άρθρο 105 του Ελληνικού Συντάγματος, δικαιολογείται αποκλειστικά για λόγους πνευματικούς; και θρησκευτικούς, η Κοινότητα θα μεριμνήσει ώστε να ληφθούν υπ' όψη οι λόγοι αυτοί κατά την εφαρμογή και την περαιτέρω επεξεργασία των διατάξεων του κοινοτικού δίκαιου, ιδίως όσον αφορά τις τελωνειακές και φορολογικές απαλλαγές καθώς και το δικαίωμα εγκαταστάσεως.

Κατά συνέπεια το καθεστώς το οποίο ορίζει το άρθρο 105 του Ελληνικού Συντάγματος αποτελεί από την προσχώρηση της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες κοινοτικό δίκαιο και δεσμεύει όλα ανεξαιρέτως τα κράτη-μέλη, που έκτοτε προσχώρησαν σε αυτές. Στις συνθήκες μάλιστα προσχωρήσεως των νέων κρατών-μελών γίνεται ρητώς λόγος για προσχώρησή τους στις συνθήκες ιδρύσεως των Κοινοτήτων, όπως αυτές τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν. Τα νέα κράτη-μέλη υποχρεούνται εξάλλου να σέβονται τις αρχές και κατευθύνσεις που απορρέουν από τις δηλώσεις, τα ψηφίσματα ή άλλες θέσεις του Συμβουλίου

και να λαμβάνουν τα μέτρα εκείνα που είναι αναγκαία για να εξασφαλιστεί η εφαρμογή τους. Τέτοιες διατάξεις περιλαμβάνονται ρητώς και στην Πράξη προσχωρήσεως της Σουηδίας, της Φινλανδίας και της Αυστρίας.

Είναι γνωστό, ότι το βασικό κοινοτικό δίκαιο μπορεί να τροποποιηθεί μόνο κατόπιν ομοφώνων αποφάσεων, που λαμβάνονται από όλα τα κράτη-μέλη και όχι από τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, τα οποία δεν μπορούν να ανατρέψουν συνθήκες που έχουν υπογραφεί από τα κράτη-μέλη και έχουν κυρωθεί από τα εθνικά Κοινοβούλια.

(Πηγή: Αγιορειτικόν Ημερολόγιον 2012, εκδ. Ι. Κοινοβιακής Μονής Ξηροποτάμου. Άγ. Όρος.)

Πηγή: pemptousia.gr